

Položaj žena kod Huna prema izvješću člana bizantskog poslanstva (godina 448/449.)

Prilog se bavi pitanjem položaja žene na temelju bizantskog izvora iz 5. stoljeća

U ovom radu iz Priskovih zapisa o putovanju na Atilin dvor izdvajamo podatke o načinu života, ulozi i položaju žena kod Huna. Priskovo djelo koje se prema Suidi nazivalo *Histora Byzantiakae kai ta kat Attilan* obuhvaćalo je u šest knjiga razdoblje od 411. do 472. godine¹. Do nas su doprli samo fragmenti izvješća za razdoblje od 434. do 472. godine pod imenom "Izvaci o rimskim poslanstvima k stranim narodima iz Gotske povijesti retora i sofista Priska"². Oni su sačuvani u djelima povjesničara Jordana (*Iordanes*) iz VI. stoljeća i kod Konstantina VII. Porfirogeneta.³

Ti su pisci koristili i prenijeli odlomke koji govore o kontaktima istočnih i zapadnih Rimljana, kako su oni sami sebe nazivali, s različitim barbarskim narodima. Dok bi se po pretpostavljenome naslovu Priskova djela reklo da će u prvome planu biti Goti, u sačuvanim odlomcima, kako se može razabrati iz pregleda njihova sadržaja,⁴ gotovo pretežu hunski sadržaji. Vjerojatno je na to utjecala činjenica da se kao vrlo vrijedno čuvalo i prenosilo Priskovo izvješće o poslanstvu Atili u kojemu je on osobno sudjelovao. U tim su dijelovima teksta Huni u središtu Priskove pozornosti.

Arheološka istraživanja nisu još uspjela otkriti sudbinu Pannonije pod Atilom⁵, pa je zbog nedostatka informacija do danas u cjelokupnoj historiografiji malo radova o Hunima. Njih su opširnije analizirali E. A. Thompson, C. D. Gordon, J. Werner⁶ i posebice F.

¹ *Vizantijski izvori za istoriju naroda Jugoslavije* T. I, Vizantološki institut SANU, Beograd 1955. (Izvori) str. 7.

² Dexippi, Eunapii, Petri Patricii, Prisci, Malchii, Menandri Historiarum quae supersunt, I. BEKKER - B. G. NIEBHUR, *Corpus scriptorum historiae Byzantinae* T. 7., Weber, Bonn 1829. (Prisk) str. 168.

³ *Izvori* str. 7.

⁴ Rimski poslanici ugovaraju mir s Atilom nakon Ruine smrti; 2. Drugo poslanstvo što ga je Teodozije uputio Atili; 3. Podrobno izvješće o Maksiminovu poslanstvu Atili, kojemu se pridružio Prisk i gdje je razotkrivena Krizafijeva urota protiv hnskoga kralja 4. Nomo i Anatolije poslani su k Atili da smirenjegovu srd-bu na Krizafija; 5. Sretan ishod toga poslanstva; 6. Apolonije je poslan k Atili zbog danka; 7. Genzerika nije niti Marcijanovo niti Avitovo poslanstvo spriječilo da opustoši Italiju i Siciliju; 8. Rimljani pripremaju rat protiv Laza; 9. Car Lav odvratil Valamera od pustošenja rimske zemlje; 10. Marcellinov i Ricimerov sukob na Siciliji; Genzerik iznova napada Italiju; 11. Tacijanovo poslanstvo k Vandalima, Konstancijevo k Perzijanacima; 12. Ratovi između Perzijanaca i Cidaritskih Huna zakratko su prekinuti i obnavljaju se; 13. Genzerik je odbio mirovne uvjete koje je ponudio Lav

⁵ *The Archaeology of Roman Pannonia*, ed. A. LENGYEL - G.T. B. RADAN, University Press of Kentucky – Akademiai kiado, Budapest, Budapest 1980. (*Archaeology*) str. 119.

⁶ E. A. THOMPSON, *A History of Attila and the Huns*, Oxford 1948.; C. D. GORDON, *The Age of Attila*, 1960.; J. WERNER, *Beiträge zur Archaeologie des Attila Reiches*. To su djela na koja se najčešće referira, no usprkos tome što su registrirana u katalogu NSB, ondje su nepristupačna.

Altheim⁷. Fragmenti Priskova izvješća proučavali su se u Hrvatskoj i bivšoj Jugoslaviji kao mogući prvi izvor podataka o prisutnosti Slavena u Atilinoj državi.⁸ Novija historiografija bi mogla drugačije pristupiti ovom izvoru.

Osvrt na povijesne okolnosti

Prvi opis Huna dolazi iz pera Rimljana Amijana Marcelina o. 395. godine koji o njima bilježi: "Ljudi zvani Huni žive iza Azovskog mora na granici smrznutog oceana. Oni u barbarstvu i divljaštvu nadilaze sve što se može zamisliti. Huni nikad ne žive pod krovom nego stalno lutaju uokolo sa svojom stokom koja vuče kola u kojima su njihove porodice. Ne postoji niti jedna osoba koja ne može ostati na konju cijeli dan i noć. Na leđima konja oni kupuju, prodaju, jedu i piju, čak i spavaju naslonjeni na vrat životinje. Nemaju kraljevske vlasti, već su zadovoljni nestalnom vladavinom svojih poglavica."⁹

Huni su prvi neindoevropski narod koji je zauzeo istočnu Evropu. Krenuli su iz najudaljenijih oblasti Azije i pojavili se u drugoj polovici IV. stoljeća u Ruskim stepama. Najezda Huna obilježena je pokoljem i smišljenim uništavanjem naselja¹⁰. Taktika Huna je ratna vještina nomada iz gornje Azije; oni koriste odrazne lukove velikih dimenzija na udaljenost, a izbliza su se služili lasom¹¹. Pod vodstvom Rue Huni zauzimaju rimske provincije Drugu i Savsku Panoniju (*Pannonia Secunda* i *Savia*) oko 427. godine, a oko 433. godine i Prvu Panoniju (*Pannonia Prima*). Nakon Ruine smrti 434. godine vlast prelazi u ruke njegovih nećaka Atila i Bleda.

Hunske horde su danomice napadale gradove Rimskog Carstva i te iste godine 434. sklopljen je mir u Margu (Požarevac) sa Istočnim Rimskim Carstvom po kojemu je carstvo obavezno plaćati godišnji tribut od 300 kg. zlata¹². Godine 441. Carstvo nije platilo tribut, pa Huni napadaju rimske gradove na obali Dunava i kod Filipa razbiju carsku vojsku. Zbog opsade Konstantinopola i poraza carskih četa na Galipolju, car Teodozije II (408.-459.) mora ugovoriti mir s povećanim tributom¹³.

Godine 445. Atila ubija Bledu i preuzima svu vlast u svoje ruke¹⁴. Dvije godine kasnije Atila ponovo napada Rimljane na rijeci Vid i zaustavljen je tek kod Termopila u Grčkoj. Ubrzo je sklopljen novi mir po kojem je tribut povećan. U toku 448.-450. između Atila i oba Rimska Carstva odvijala se živa diplomatska aktivnost. Atila iznova prodire na teritorij Carstva, ali 451. godine ne na Katalaunskim poljima ne uspijeva svladati vojskovođu Aecija i vizigotskog kralja Teodorika.¹⁵ Sljedeće godine 452. Huni prodiru na Apeninski poluotok i stižu do Rima gdje ih zlatom zaustavlja papa Lav I. (440.-461.)¹⁶. Atila se povlači i uskoro umire 453. godine. Nakon njegove smrti teritorij se dijeli među mnoštvom njegove djece i vlast Huna u Europi slabi.

⁷ Franz ALTHEIM *Geschichte der Hunnen* T. I. i IV., 1959.-1962.

⁸ *Izvori str. 7.* za F. Barišića i F. Granića.

⁹ Prev. autorica, prema : Donald KAGAN - Steven OZMENT - Frank M. TURNER, *The Western Heritage I, To 1715*, Macmillan Publishing Company, New York 1987. str. 189.

¹⁰ Fransis KONT, *Sloveni*, I-II, Beograd 1989. (KONT) str. 20.

¹¹ Isto

¹² ALTHEIM 1962., str. 273.

¹³ Isto, str. 289.

¹⁴ Isto, str. 272.

¹⁵ Isto, str. 323. - 329.

¹⁶ Isto, str. 330. - 332.

Priskovo izvješće

Priskovo djelo je izuzetno značajno jer je on pisao kao očevidac. Stil mu je živ, zapisi odaju intelektualca i oštrog promatrača kao i dobrog poznavaoa ljudi¹⁷. Njegovi zapisi ne govore samo o zbivanjima vezanim uz čisto političke događaje nego vjerno prenosi sve što je vidio i doživio. No pored svih ovih pozitivnih karakteristika ne smijemo zaboraviti da je on pisao iz kuta jednog Bizantinca, odgojenog doduše filozofski, ali na temeljima civilizacije toliko drugačije od nomadskih.

Iz cjelokupnog opusa sačuvanih fragmenata¹⁸, najopsežnije i najcjelovitije je izvješće o poslanstvu k Atili Priskova prijatelja Maksimina, kojemu se Prisk na izričitu Maksiminovu zamolbu pridružio kao pratilac. Poslanstvo je upućeno 448.-449. god., nakon što je sklopljen mir između Huna i Teodozija II. Nešto ranije su u Konstantinopol doputovali Edekon - jedan od Atilinih prvaka, i Orest kao poslanik Atilinog osobnog tajnika Konstancija, s ponudom učvršćenja mira. Prisk navodi da je postojala spletku na carskom dvoru. Naime neki eunuh Krizafije je nagovorio Edekona da ubije Atilu, pa sad car Teodozije II. šalje Vigilu da izvidi što se zapravo sprema. O tom skrivenom motivu poslanik Maksimin nije bio obaviješten. Vigila, zapravo osoba sa zadatkom najvažnijim za pošiljatelja, išao je kao tumač. Maksimin je nosio carevo pismo Atili, i u njemu je bio predstavljen kao glava poslanstva. Formalno je to i bio. Poslanstvo je sprovodilo sedamnaest prebjega, posljednje što su ostali u Carstvu nakon sklopljenoga mira. Na njihovu je izručenju Atila već duže inzistirao. U službenome pismu što ga je nosio Maksimin bilo je jamstvo da kod Rimljana više nema hunskih prebjega. Da bi pismo bilo što uvjerljivije, na njegovu je kraju stajalo da Atila više ne smije upadati u rimsku zemlju. Čini se da je Maksimin, koji je molio Priska da mu se pridruži kao sekretar i savjetnik,¹⁹ znao manje o svrsi svoga poslanstva negoli njegov pratilac.

Žene

Prve vijesti o Hunskim ženama dolaze nam iz sačuvanog odlomka Amiana Marcelina koji kad opisuje ovaj narod kaže: "Žene su zatvorene u kolima, koja prate ratnike, ondje predu, šiju odjeću, rađaju djecu i odgajaju ih."²⁰ Ovo je vrlo vjeran prikaz života žena u selilačkoj fazi. Sve je podređeno pokretu, pa su i žene vrlo prilagodljive brzim izmjenama situacija. Ali s dolaskom Atila ova slika se mjenja, jer je on naselio Hune. No to što su kao narod prestali živjeti nomadskim životom, i nastanili se ne znači da su napustili tekovine nomadskog načina življenja.

Priskovo izvješće doista sadrži raznolike opise žena i izvještaje o njima. Čitajući fragmente pitamo se koliko je još takvih izvješća o ženama izgubljeno. Ova izvješća mogu se podijeliti u dvije skupine; opisi direktnih susreta sa hunskim ženama i razgovori s muškarcima o zbivanjima u kojima su sudjelovale žene. U prvu skupinu ulaze izvješća o suprugama Blede i Atilinog pobočnika Onegesija. te o dvijema Atilinim suprugama Kerki i Reki. Prisk ne govori o ženama iz naroda, niti navodi kako su živjele; stoga ovaj rad neće ulaziti u pitanje života žena iz puka.

¹⁷ *Izvori* str. 7.

¹⁸ Prisk, fragmenti:

¹⁹ Prisk, str. 169.

²⁰ Ren Grousset, *L'Empire des steppes*, Payot, Paris 1980. (Grousset), str. 118.

Prva vijest o ženskoj osobi, koja se javlja u izvoru, jest navođenje da se poslanstvo tokom puta zaustavilo jer se Atila želio oženiti s kćeri nekog Eska²¹. Atila se prilično često i uspješno ženio, a po predaji mu je žena i glave došla. Atila je, naime, oženio germansku princezu Hildiku²² koja ga je navodno ubila nakon što mu je dala da pojede mjeso njihove djece (to je korijen priče o Kriemhildi iz Sage o Nibelunzima)²³. Nomadska poligamija uskladena je s načinom života gdje je muškarac stočar i prvenstveno ratnik. Da bi se mogao oženiti, mora biti ekonomski sposoban da održava ženu. Ima nagovještaja da je poligamija postojala kod vlastele, knezova i bogatih trgovaca koji su bili u stanju da održavaju više žena i njihovo potomstvo²⁴. Razumljivo je da Atila ima mnogo žena (Prisk ne navodi broj), ali je sklapao novi brak. Uz nesumnjive političke konotacije (učvršćivanje savezništva) možda je to bio jedan od načina da vojskovođa dokaže snagu i muževnost. Prisk bilježi kao kuriozitet da je poligamija kod Huna zakonita. Njemu kao Bizantincu i kršćaninu to je čudno. Usprkos slobodnom ponašanju Priskovih sunarodnjaka, osobito onih na najvišim položajima, u kršćanstvu poligamija nije mogla postići punu legalnost.

Selo u kojem se poslanstvo tijekom puta zaustavilo imalo je gospodaricu, *tén arkhousen gynaika*. Ona je bila jedna od Bledinih žena, dakle udovica ubijenoga Atilinog brata.²⁵ U literaturi se navodi da bi ova žena mogla biti slavenskog podrijetla, jer je vijest o njezinu položaju ponešto neočekivana u okviru tradicionalnih gledanja na hunski ambijent. U slavenskih plemena je bilo slucajeva da je žena vodila selo. U literaturi se može naći ocjena da su slavenske žene bile nezavisnije i borbenije od žena iz nomadskih plemena²⁶. Činjenica je da u Priska nema nikakva nagovještaja o njenom podrijetlu. Razvidno je pak da ona suvereno gospodari tim naseljem, jer je bez ikakvih poteškoća preko očekivanja prihvatila i ugostila poslanstvo kojemu je nevjere uništilo šatore i razbacalo opremu.²⁷

Drugo pitanje je status udovica. Bleda je ubijen 445.god.²⁸ i iznenađuje da nitko nije osporio vlasništvo njegove udovice. Možda se u ovom slučaju Atila pobrinuo zbog djece; no to je samo pretpostavka. U slavenskim društvima položaj udovice je veoma povoljan jer nije bila opterećena nijednim tipom muškog nadzora, a imala je potpunu slobodu starateljstva nad svojom djecom²⁹. Pokazateljem da su bizantski poslanici prolazili kroz slavenska sela Srednje Europe smatra se hrana proso, piće koje im je posluživano – medovina³⁰, kao i korištanje monoksila prilikom prelazka rijeka³¹.

Gospodarica sela pobrinula se za poslanstvo³². Posao što ga je time obavila možemo raščlaniti na običajnu dužnost gostoprimstva, na ekonomsku dužnost raspodjele namirnica svoje zajednice i na javnu funkciju prema službenim posjetiocima njezinoga vladara Atila. Ova se sekvenca uklapa u podatke o stalnom nadzoru nad poslanicima za cijeloga putovanja kroz Atilinu zemlju. Njegova je država funkcionirala izvrsno: u svakom tre-

²¹ Prisk, str. 183.

²² *Velika ilustrirana povijest svijeta* T. 7., O. Keršovani, Rijeka 1976. VIPS, str. 3003.

²³ *Saga o Nibelunzima*, T. LADAN, Znanje, Zagreb 1974. str.265.

²⁴ KONT, str. 226.

²⁵ Prisk, str. 184.

²⁶ KONT, str. 199.

²⁷ *Izvori*, str. 15.

²⁸ Grousset, str. 119

²⁹ KONT, str. 199.

³⁰ Isto, str. 145.

³¹ Barišić pretpostavlja da Prisk s ovim pojmovima svjedoči o postojanju Slavenskih naselja lijevo od Dunava. Franjo Barišić, Prisk kao izvor za najstariju istoriju južnih Slovena, Zbornik radova Vizantijskog instituta knj 1., Srpska Akademija Nauka, Beograd 1952. Barišić, str. 60.

³² Prisk, str. 184.

nutku vodilo se računa o kretanju poslanstva, kojemu su bili osigurani vodiči, hrana i smještaj čak i u incidentnim situacijama.

Kao izraz gostoljubivosti gospodarica je Bizantincima poslala lijepe žene da s njima počinu. Prisk je upućen da je to kod Huna golema počast, no za poslanstvo je to bila šakaljiva situacija. I prihvaćanje i odbijanje mogli bi izazvati poteškoće. S kršćanskog stanovišta ova ponuda je izravno navođenje na grijeh. Sa stanovišta Huna, to je u skladu sa običajnim pravom. Kad bi umoran nomad dolazio u prebivalište dočekivala bi ga žena zadužena da se pobrine za sve njegove potrebe. Ono što Prisk i njegovi sudruzi nisu mogli uzeti u obzir, bilo je da se po istim pravilima prihvaćanjem takve ponude ženi ukazuje dužno poštovanje. Izabirući neku od tih žena, muškarac potvrđuje njezinu ženstvenost i blagotvoran utjecaj. Zanesse li žena nakon takvog gostinjskog odnosa, ona je potvrdila svoje materinske sposobnosti. Zanimljivo je da Prisk ne bilježi reakciju Huna na njihovo odbijanje ovog običaja.

Na odlasku poslanstvo je obdarilo gospodaricu sela darovima; trima srebrnim posudama, crvenim kožama, indijskim paprom, datuljama i raznim slasticama³³. Razabire se da je temeljem ranijih iskustava poslanstvo bilo dobro upućeno što valja kome poklanjati, pa čak i da je imalo zalihu darova za neočekivane prigode. Izbor poklona (papar iz Indije, datulje iz pustinjskih dijelova samoga Carstva, crvene kože kojih će čar vjerojatno biti u načinu obrade) zaslužio bi posebnu analizu.

Jesu li u to s hunske točke gledišta bili uistinu bogati darovi, od Priska ne možemo doznati. Kad Atila traži veliku vrijednost, on zahtijeva zlato. Godine 1799. pronađena je u Mađarskoj riznica nazvana "Atilinom" a čuva se u Beču u Muzeju umjetnosti i historije³⁴. Da su Huni veoma cijenili zlato možemo zaključiti iz nalaza prinčevskih grobova u oblasti Karpata. Tamo su nađene zlatne ploče, zlatni remeni, zletno oružje i ukrasi za kosu. Zlatni dijamem je bio ukras za kosu žena nomadskih poglavica³⁵. Takav je ukus svojstven brojnim stepskim narodima tijekom povijesti.

Prizor dočeka Atile u selu gdje je njegov dvor ocrtava nam da su žene imale znatnu ulogu u javnom životu. Atilu prvo dočekuju na ulazu u selo djevojke i žene koje mu u povorci idu ususret pod bijelim platnom i pjevaju hunske pjesme³⁶. One su tu kao izraz dobrodošlice. Prisk ne bilježi ništa što bi nas upućivalo na dublji smisao ovog običaja.

Potom se pojavljuje žena Atilinog pouzdanika Onegezija koja ima javnu funkciju da službeno dočeka Atilu. Ona je kao žena na položaju najvišem poslije Atilinih vlastitih službenih supruga imala čast i dužnost da u znak dobrodošlice ponudi Atili vino i prismok. Prisk bilježi da je ovakav doček bio najveća čast kod Huna. U Bugarskoj još i danas mladence na pragu njihova nova doma dočekuje mladoženjina mati s kruhom, solju i vinom; ova tri elementa simboliziraju gostoprimstvo kod svih Slavena.³⁷ Odbijanje ovakve ponude smatralo se uvredom. Uvreda iskazana ženi prenosila bi se i na njezinog supruga, koji bi time bio izazvan da se brani. Atila kao Onegezijev gospodar može uvijek posegnuti za njegovim životom, ako s njim nije zadovoljan. Ovaj je doček bio ozbiljna verifikacija da su odnosi između Onegezija i Atile u redu. Probajući hranu Atila to i potvrđuje. Atila je jeo sa malog stolića pričvršćenog na sedlo dok je sjedio na konju. Poznato je da su Huni kao nomadi živjeli na konjima. Ovaj mali stolić vjerojatno je izum nomada i zato pobuđuje

³³ Prisk, str. 185

³⁴ KONT, str. 317.

³⁵ *Archaeology*, str. 400.

³⁶ Prisk, str. 188.

³⁷ KONT, str. 186.

zanimanje Priska koji je primjetio da je bio izrađen od srebra³⁸. Huni su poznavali obradu plemenitih metala, i kao baština stepske umjetnosti na njihovim se metalnim predmetima vide ukrasi s raskošnim i dinamičnim motivima.³⁹

Izgleda da je jedna od obaveza poslanika bila pozdraviti Atilinu suprugu Kerku.⁴⁰ Ona je vjerojatno tada bila najutjecajnija njegova žena. Prisk spominje da mu je rodila troje djece od kojih je najstariji sin već tada kraljevao plemenima oko Ponta. Poslanici dolaze k njoj prije nego što idu Atili kako bi stekli njenu potporu. Pitanje je u kom su pogledu kanili koristiti Kerkin utjecaj. Prisk o tome ništa ne naznačuje, samo izvješćuje da je poklonstvo korektno obavljeno.

Kerka je živjela u okviru logora Atilinog dvora. Kuća u kojoj ona živi ljepše je urađena, od istesanih dasaka koje su bile elegantno složene, i sa čuvarima oko ulaza. Na Istoku, pa čak i u Bizantu, nije neobično da su žene zatvorene u kuću. One imaju svoj dio u kući zvan ginecej i stavljene su pod vlast oca porodice. Žena živi povučena u kući gdje budno motre na nju i ona izlazi na ulicu jedino zbog nekog važnog razloga (odlazak u crkvu) i to u pratnji i pokrivena lica.⁴¹ U Konstantinopolu se u ovom dobu rijetko sretala žena na ulicama, čak su i bizantske carice bile zatvorene⁴². Atilina supruga Kerka primila je poslanike ležeći na mekanom pokrivaču, a pod je bio prekriven lanenim platnom. Oko nje su stajali sluge, a nasuprot njoj na podu su sjedile sluškinje i ukrašavale su tkanine za odjeću raznobojnim vezom.⁴³ Pod Kerkinim izravnim nadzorom izrađuje se tkanina za potrebe njezina kućanstva, a moćda i čitava dvora. Iz ovoga razabiremo da se Atilino domaćinstvo samo opskrbljivalo odjećom i da je taj posao bio pod nadzorom kraljevskih supruga. Pored toga, Kerka je kao vladareva supruga imala pravo i javnu dužnost da primi strane poslanike.

Druga Atilina žena Reka pozivajući poslanike k sebi na večeru⁴⁴ čini možda presedan. Očito je da je ona zavidna Kerki koju poslanstva moraju pohoditi. Reka ne želi zaostati za Kerkom, ali baš tim činom pozivanja k sebi ona pokazuje da nije njoj ravna. Iznenađujuća je tolika samovolja i sloboda u društvu za koje se smatra da ženi nije davalo puno slobode.⁴⁵ Očito je da je Reka u milosti kod Atila, iako nema velikog utjecaja na njega. Ona je živjela u kući Atilinog podanika Adama koji se brinuo za Atiline kućne stvari. Temeljem iskustva i pravila dobrostojećih poligamnih kućanstava, Atila ne drži više supruga pod jednim krovom: ako su žene strašnije kad su zatvorene,⁴⁶ još je gore kad su zatvorene zajedno.

U drugim dijelovima Priskova izvješća može se razabrati muški stav o ženi kroz priče o događajima u koje su uključene žene.

Grčki trgovac koji priča svoju životnu priču oslikava različiti način života Bizantinaca i nomada. Nakon što su ga zarobili, stekao je bogatstvo, kupio je slobodu od Onegezija, dokazao se u ratu i dobio dozvolu da se oženi hunskom ženom s kojom ima i djecu.⁴⁷ On je i dalje Onegezijev podanik, ali je slobodan čovjek. Tipično je za nomadska društva da nisu

³⁸ Prisk, str. 189.

³⁹ KONT, str. 317.

⁴⁰ Prisk, str. 197.

⁴¹ Maurice BARDECHE, *Histoire des femmes*, Stock, Pariz 1968. BARDECHE, str. 294

⁴² BARDECHE, str. 296.

⁴³ Prisk, str. 198.

⁴⁴ Prisk, str. 207.

⁴⁵ KONT, str. 206.

⁴⁶ BARDECHE, str. 296.

⁴⁷ Prisk, str. 191.

nikada potpuno presjekla zamljoradnička.⁴⁸ Oni su uvijek dopuštali slobodan život onih koji su ih smatrali svojim vladarima. Zanimljivo je da Grk smatra da je ovaj život puno sigurniji i bolji od onog u Rimskom Carstvu. On je ovdje zadržao osobnu slobodu i dobro je primljen od svoga gospodara Onegezija, a uz to se ne mora brinuti za svoje imanje za vrijeme rata jer je u relativno sigurnom području. On smatra da kod Huna ima više reda nego u Rimskom Carstvu.

Prizor na gozbi kod Atila⁴⁹ je interesantan za promatranje važnosti odanosti muškarca prema vladaru i braku⁵⁰. Zerkon iz Maurija vjerojatno je Got u službi kod Huna. Bleda je bio njegov zaštitnik. Atila je poslao Zerkona na Zapad Aeciju, u okviru diplomatske razmjene tajnika koji su poznavali jezike. Zerkonova žena je bila ostavljena u zemlji Huna, a Bleda se brinuo za nju. Zerkon dolazi moliti da mu se vrati supruga. Situacija je neugodna, jer je Bleda ubijen prije tri godine a Zerkon je pobjegao od Aecija i bez dozvole došao pred Atilu. Zerkon je iznevjerio dužnost prema vladaru, čini se zbog odanosti prema ženi i to je u očima Huna izraz slabosti. Žena u nomadskom svijetu stoji iza obaveza koje muškarac ima kao ratnik i lovac. Atila je ljut na Zerkona kojemu se sudionici gozbe smiju i neće mu predati suprugu.

Drugi slučaj je jako interesantan jer zadire u pitanja odnosa Istoka i Zapada. Atila je toliko naklonjen svom pisaru Konstanciju da mu želi ispuniti molbu da ga oženi sa Rimljankom plemenitog podrijetla i sa visokim mirazom.⁵¹ Postojala su dva pisara istog imena kod Atila⁵². Jedan je Konstancije bio Got, a drugi rodom iz Italije. Ovdje je riječ o čovjeku iz zapadnog dijela Rimskog Carstva koji traži ženu iz istočnog dijela Rimskog Carstva, a uz to živi kod Atila. Konstancije je nudio Bizantu da će svoj utjecaj na Atilu koristiti kako bi se učvrstio sklopljeni mir. Car Teodozije predvidio je kao nevjestu kćer senatora Saturnina. Međutim je Saturnin izgubio život u spletkama carice Atenaide Eudokije i planirani je brak propao. Konstanciju je po Maksiminu bilo poručeno da će mu se naći druga žena, a on je kod Atila inzistirao da misli na njegovo vjenčanje. Tako je Atila pred samim rastankom upozorio bizantske poslanike da želi da se njegovome pouzdaniku iziđe ususret. Konstancija su doista oženili Rimljankom, kćeri Hromacija iz Gatina.⁵³ Ovaj događaj ocrtava slobodu koju je imao Rimljanin koji je kod Huna na Atilinom dvoru mogao bez zavora inzistirati na nevjesti iz rimskoga civilizacijskog kruga. Svakako je taj brak imao Atilinu podršku jer mu se pridavala i određena politička težina. Atila je, u ostalom, i za sebe tražio rimsku nevjestu. Supruge kojima je sudbina dodijelila da posreduju među sukobljenim civilizacijama prije su imale izgleda na tragediju negoli na sreću: o tome daje naslutiti već spomenuta predaja o Ildiko / Kriemhildi.

Zaključak

Osnov stava Huna prema ženi je običajno pravo nomadskih naroda. Žena se drži u kući zatvorena pod oštrom prismotrom. Njezina dužnost je pređenje i tkanje te briga za ekonomiju kućanstva. Ženski svijet je oštro odijeljen od muškog. Žena ne vrijedi puno više od blaga u kući. Ona ne ulazi u ratničke i državne poslove osim kao potvrda mira

⁴⁸ KONT, str. 288.

⁴⁹ Grousset, str. 122-123.

⁵⁰ Prisk, str. 205.

⁵¹ Prisk, str. 208.

⁵² RE s. v. Constantius n^o 12.

⁵³ RE s. v. Constantius n^o 12.

preko sklapanja braka a i to se odvija bez njezinog pristanka. Sve odluke o ženinom životu donose muškarci; njezin otac i muž kao i vladar. Žena je potčinjena glavi porodice ali je nezavisna u proizvodnom području koji je njezina nadležnost; domaća radinost, zalihe hrane i odgoj djece. Drži se da su gotovo isti stav prema ženi imala i druga nomadska plemena kroz povijest: Skiti, Sarmati, Protobugari, Avari, Tatari, Kumrani - Polovci i Mongoli. Ipak, u naroda gdje je muškarac konjanik i ratnik žena snosi odgovornost i vodi mnoge poslove nužne za prežetak vlastite obitelji i šire zajednice. To joj otvara vrata i do javnih dužnosti i odgovornosti. Priskovo izvješće zapravo pokazuje više od ove druge dimenzije života i djelovanja hunskih žena u Atilino vrijeme.

Izvori

1. Prisk: Dexippi, Eunapii, Petri Patricii, Prisci, Malchii, Menandri Historiarum quae supersunt, I. BEKKER - B. G. NIEBHUR, *Corpus scriptorum historiae Byzantinae* T. 7., Weber, Bonn 1829.
2. *Izvori: Vizantijski izvori za istoriju naroda Jugoslavije* T. I, Vizantološki institut SANU, Beograd 1955.

Literatura

1. ALTHEIM 1959.: Franz ALTHEIM, *Geschichte der Hunnen* T. I., Berlin 1959.
2. ALTHEIM 1962.: Franz ALTHEIM, *Geschichte der Hunnen* T. IV., Berlin 1962.
3. Archaeology: The Archaeology of Roman Pannonia, ed. A. LENGYEL - G.T. B. RADAN, University Press of Kentucky - Akademiai kiado, Budapest, Budapest 1980.
4. BARDECHE : Maurice BARDECHE, *Histoire des femmes*, Stock, Pariz 1968.
5. Barišić: Franjo Barišić, Prisk kao izvor za najstariju istoriju južnih Slovena, Zbornik radova XXI Vizantijskog instituta knj 1., Srpska Akademija Nauka, Beograd 1952.
6. Grousset: Ren Grousset, *L'Empire des steppes*, Payot, Paris 1980.
7. *Heritage*: Donald KAGAN - Steven OZMENT - Frank M. TURNER, *The Western Heritage I, To 1715*, Macmillan Publishing Company, New York 1987.³
8. KONT: Fransis KONT, *Sloveni*, I-II, Beograd 1989.
9. OSTROGORSKI 1959.: Georgije OSTROGORSKI, *Istorija Vizantije*, Srpska književna zadruha, Beograd 1959.
10. RE: *Realencyclopädie der klassischen Altertumswissenschaft*, PAULY - WISSOWA - KROLL, Stuttgart od 1894.
11. *Saga: Saga o Nibelunzima*, T. LADAN, Znanje, Zagreb 1974.
12. VIPS: *Velika ilustrirana povijest svijeta* T. 7., O. Keršovani, Rijeka 1976.

Zusammenfassung

Die Lage der Frauen bei den Hunnen laut Bericht eines Mitglieds der byzantinischen Gesandtschaft (Jahr 448/449)

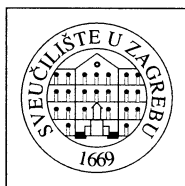
In diesem Artikel werden aus Prisks Schriften über die Reise zu Attilas Hof Angaben über die Lebensweise, Rolle und Stellung von Frauen bei den Hunnen entnommen. Prisks Schriften, die laut Suid den Titel *Historia Byzantiake kai ta kat' Attelan* trugen, umfassten in sechs Büchern die Zeitperiode von 411 bis 472. Zu uns gelangten nur Fragmente des Berichtes über den Zeitabschnitt 434 bis 472, unter dem Titel "Auszüge über römische Gesandtschaften bei fremden Völkern aus der gotischen Geschichte des Rhetors und Sophisten Prisk". Sie sind in den Werken des Historikers Iordanes aus dem 6. Jh. und bei Konstantin VII Porphyrogenet erhalten.

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RAD OVI

32-33



ZAGREB 1999.-2000.

Izdavač
Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Za izdavača
Neven Budak

Redakcija
Branka Boban
Neven Budak
Mirjana Gross
Franko Mirošević
Iskra Iveljić
Nikša Stančić
Božena Vranješ-Šoljan

Urednički kolegij
Ivo Goldstein
Marijan Maticka
Mario Strecha

Izvršni urednik
Mario Strecha

Adresa uredništva

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb, Ivana Lučića 3
tel. 385 1/ 6120 150, 6120 158, fax. 385 1/ 6156 879

Časopis izlazi jednom godišnje. Izdavanje časopisa sufinancira
Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske
br. 6859/1 od 5. X.1982. časopis »Radovi« oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Ministarstvu znanosti i tehnologije
Republike Hrvatske pod brojem UP-547/2-84-1984.

Naslovna stranica

Iva Makvić

Prijevod sažetaka

Marina Denona-Krsnik (njemački)

Ivo Goldstein (engleski)

Tisak

KRATIS, Vrapčanska 15, Zagreb

Tiskanje završeno u srpnju 2001. godine

Naklada

300 primjeraka

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb

UDK 949.75

RADOVI 32-33

/ [uređivački odbor Ivo Goldstein... et al.]. - Zagreb

: Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta,
1999.-2000. – 520 str. ; 24 cm

– Summaries.

ISBN 0353-295X